МАРАШКИ ПАНАИР

Когато в Пазарджик идвали на панаир от близки и далечни земи

Надежда Механджийска

Търговията е била един от основните поминъци на населението по българските земи много преди Освобождението. Осъществявала се е ежедневно по дюкяни и пазари, а също и по панаири. Известни и най-посещавани панаири са били Узунджовският (днес обл. Хасково), Ескиджумайският (днес Търговище), Марашкият (Татар Пазарджик) и др.

На едно от първите места се е нареждал Мараш панаир в град Татар Пазарджик, който се е отличавал от всички тях по това, че е бил най-продължителен по време. В различните източници има леки разлики в датировката, но преобладава мнението на историците, че се е провеждал всяка година в периода от края на месец юни до средата на месец август. Данни намираме в книгата „Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката кааза“ (1870) на изтъкнатия пазарджишки обществен деятел и признат за първи краевед в България Стефан Захариев: *„От старо време край града към изток поляната разцепена с реки и насадена с върби, нарича се Мараш-кър, дето става панаир (търг) от 30-и юни до 15 август…“* (Захариев, 1973, с. 46-47).

Според историка и краевед Александър Арнаудов не е известно кога точно е възникнал панаирът: *„Може би това е станало през XVI век, когато е бил построен прочутият и много голям Куршум хан. Пръв съобщава за панаира в Пазарджик арменският пътешественик Ованес Тавмаджиян. През 1757 г. той посещава града и пише: „Панаирът в Татар-Пазар беше голям и като че и по-голям и по-оживен от ислимийския, защото тук имаше търговци от Белград, Солун, Скопие, София, Едирне, Варна… На този панаир се продаваше едро жито, просо, кожи, мед, вина, маслини, конски амуниции, домашни съдове от бакър,*

изработени в Шумла (Шумен) и богат избор пресни и сушени плодове“ (Арнаудов, 2000, с. 5).

Сведения за Марашкия панаир черпим и от Константин Фотинов и неговото „Общое землеописание в кратце за сичката земля” (1843). Той дава характеристика на самия Пазарджик и го описва като хубав град, в който става търговията между Тракия, България, Сърбия, Босна и Македония, а сред продаваните стоки изброява аби от Чепинско, желязо от Самоков и още жито, вино, коприна и др.

Проф. Иван Батаклиев в книгата си „Град Татар Пазарджик. Историко географски преглед“ (1923), прави следното предположение за възникването на панаира: *„На самият Мараш кър вероятно са ставали пазарите на населението от околните села, преди да се основе града, така щото за основаване на панаира има и традиционни причини, и може би от там се нарича Марашки панаир (пазарски панаир), панаир, който става на мястото на пазар“* (Батаклиев, 1923, с. 172-173).

Панаирът се е провеждал в югоизточния край на града, а мястото и днес се знае като Мараш кър. Било е много подходящо за целта през горещото пазарджишко лято – на хубава затревена поляна край река Марица, под прохладната сянка на гъстите зелени върби, с изобилие на вода – все подходящи условия за продължителния престой на хора и животни.

Интересни сведения публикува Илия Зайков. Той цитира статия от пловдивския вестник „Търговски вести“ (бр. 23 от 28 август 1899 г.), в която авторът се връща към славата на някогашното тържище и към проблемите, които са стояли пред него тогава, в края на XIX век. Тази публикация е едно от последните и най-подробно „свидетелство на очевидец” за най-добрите години на „мараш-панаир” в Пазарджик: „*Покрай другата много ценна информация, споменатата публикация има и това качество, да е написана живо, с множество колоритни*

подробности – не само чисто етнографски, но и – как да кажа – социално-психологически и даже „политикономически". Впрочем ето някои откъси от нея: „Под названието „Марашки панаир", който става всяка година в Т. Пазарджик от началото на м. Юлий до 1-й Септември, трябва да се разбира пазаря на абаджийски стоки, които носят тоже названието „марашки аби" и понякога названието на самото място, което ги произвожда. Тези марашки аби се работят от помаците, по-рано и от българите в Чепинското корито, именно в селата Баня, Корово, Каменица, Ракитово и Костандово. В турско време, когато този занаят, абаджийският, бе на върха на своята слава, в Т. Пазарджик на този панаир се сваляха от поменатите села 50-60 хиляди топа марашки аби, които се прекупуваха от местни и иностранни търговци и се експедираха главно за Азия, Влашко, Босна и Херцеговина…" (Зайков, 2021).

Макар панаирът да не е определян като международен, тук са идвали производители и търговци от близки и далечни краища. Стоките, които са се търгували са били разнообразни. Освен споменатите вече аби, шаяци, гайтани, на този панаир са се продавали и много осели, мулета и коне, както и жито, желязо, мед, зеленчуци, пресни и сушени плодове.

Изключително колоритно описание дава д-р Константин Кантарев за духа на панаира, който е обземал града и хората: *„Извън чисто търговската работа, панаирът имал и веселата си страна. Свирели гайди и кларинети, биели тъпани, чували се викове на продавачи на дребна стока и украшения, пехливани мерели силите си, пеели народни певци. Купували и продавали панаирджиите накити за момите – обеци, гривни и гердани, броеници и шамии за старите; копринени дрехи, сребърни пафти и пр. Градът оживявал. Вървели из неговите улици и мегдани моми и ергени, мъже и жени с пъстри носии от Шопско и Делиормана, от Видинско и Странджа"* (Кантарев, 1980, с. 4).

Това е било едно изключително важно за живота на града събитие, което се е провеждало всяко лято до Освобождението, но след това панаирът губи своята мащабност и постепенно запада. Остава славата на град Пазарджик като център на търговията с богати и развити пазари, тържища и панаири.

В края на статията си Илия Зайков обобщава: *„След приключването на панаира в Пазарджик непродадената по време на двумесечния „мараш" стока, натоварена на конски кервани, маришки салове или на „трен" (след 1872 г.), тръгвала към най-големия „търговски панаир" в Тракия – Узунджовския, който се откривал на 15 септември, т.е. две седмици след края на панаира в Пазарджик – време, напълно достатъчно да се стигне до Узунджово и да се подредят наново дюкяните"*. (Зайков, 2021).

В панаирните дни в Пазарджик е кипял динамичен живот – и по уличките, и на градския пазар, и на панаира. Шум и глъч се е чувало навред – от купувачи, продавачи или просто разхождащи се и забавляващи се хора. Като шарен калейдоскоп се сменят картини и образи. И ето, че вече е средата на август. Притихва Мараш кър. Натоварени с непродадените стоки, или със закупените нови, кервани от каруци тръгват към следващите панаири, водите на река Марица отнасят по течението саловете със стока.

До следващото лято. До следващия панаир.

А времето, подобно на водите на реката, бавно и неусетно отнася назад в миналото лица, събития, факти. Но… имало ги е, било е!

Надежда Механджийска,
Регионална библиотека „Никола Фурнаджиев" –
Пазарджик

Снимков материал:

Снимка 1. Татар Пазарджик, откриване на панаира, 1910 г.
Източник: Pzdnes.com [онлайн]. Достъпно от: https://pzdnes.com/2026/02/08/pazardji6ki-panair-sabiral/

Снимка 2. На пазара в Пазарджик, вдясно са магазините,
в единия от които продават риба, началото на XX в.
Източник: Старата архитектура на Пазарджик [онлайн]. Достъпно от:
https://www.facebook.com/photo/?fbid=2549327568543653&set=a.124885837654517&locale=bg_BG

Снимка 3. Тържище на стоки в Пазарджик от 1940 г. Източник: Pzdnes.com. Достъпно от: https://pzdnes.com/2015/09/10/топ-10-на-местата-които-не-трябва-да-проп/

Използвани източници

Арнаудов, Александър. Пазарджик – известен панаирен град в миналото / Александър Арнаудов. // *Начало* (Пазарджик), I, № 14, 25 апр. 2000, с. 5

Батаклиев, Иван**.** Град Татар Пазарджик : Историко-географски преглед / Иван Батаклиев. – София : Т. Пазарджишка община, 1923, с. 172-173.

Генчев, К. Из историята на пазарджишките панаири / К. Генчев. // *Септемврийско знаме* (Пазарджик), № 74, 28 септ. 1966, с. 4.

Захариев, Стефан. Географико-историко-статистическо описание на Татар Пазарджишката кааза / Стефан Захариев. – 2. юбил. фототип. изд. с комент. – София : ОФ, 1973, с. 16, 46-47.

Кантарев, Константин. Марашкият панаир [в Пазарджик] / Константин Кантарев. (Имена, факти, документи). // *Септемврийско знаме* (Пазарджик), № 78, 1 юли 1980, с. 4.

Фотинов, Константин. Общое землеописание в кратце за сичката земля / Константин Фотинов. – Смирна : В типографии А. Дамианова, 1843, с. 35, 37-38.

Електронни източници

Зайков, Илия. На панаир преди сто години. // *Литературен свят* [онлайн]. февр. 2021, № 135. [Прегледан 12.03.2026]. Достъпно от: https://literaturensviat.com/?p=176308

***

Статията е резултат от изпълнението на проект BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на Център за върхови постижения „Наследство.БГ“, финансиран по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16RFPR002-1.014 „Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност, в т.ч. и на конкретни инфраструктури или техни обединения от Национална пътна карта за научна инфраструктура“.